

Kibontani a történeteket

Hogyan látja a mai magyar társadalom és a kortárs művészet kapcsolatát egy a magángalériák világát és az állami fenntartású intézmények működését is ismerő galérista? Sipos Tünde kurátor, műtárgybecsüssel beszélgettünk.

– *Mesélj magadról! Mit csináltál az egyetem után?*

– Már a mesterszak végzése közben dolgoztam az akkori Biksady Galériában, ami kiállítóhelyként és aukciósházként működött a Falk Miksa utcában. A galéria főként német, majd hazai kortárs kiállításokat rendezett, de volt Dél-afrikai kiállítónk is. Ebben az időszakban műtárgy- és ékszerbecsüsként is végeztem, mivel számomra mindig is fontos volt, hogy a tárgyakat kézbe vehessem, és úgy vizsgálhassam. Az aukciósházban erre rengeteg lehetőségem volt. Ebben a galériában öt év alatt bejártam a kötelező lépcsőfokokat: először csak ügyfelekkel foglalkoztam, később műtárgyakkal, leírásokkal, klasszikus becsüs tevékenységet végeztem, kiállításokat nyitottam meg, és árverést is vezettem. Jellemző rám, hogy a kötelező feladataimon túl mindig benne voltam más művészeti projektekben is. A pályám következő állomása a Ludwig Múzeum lett, ahol kurátor asszisztensként dolgoztam. Két jelentős kiállításnak voltam itt a kurátorasszisztense: a Pécsi Műhellyel (Párhuzamos avantgárd – Pécsi Műhely 1968–1980, 2017. április 14. – június 25. – *A szerk.*) és egy a fluxus mozgalmával foglalkozó (Fluxus és barátai – Válogatás Walter Schnepel Kulturális Alapítvány és Gyűjtemény műtárgyaiból, 2017. szeptember 22. – november 26. – *A szerk.*) csoportos kiállítás munkálataiban vettem részt.

Majd született két kislányom. De már a velük otthon töltött idő alatt szerettem volna újra visszatérni a munkához, mert rengeteg erőt és inspirációt tudok meríteni belőle. Elkezdtem újra kiállításokról írni, majd múzeumpedagógiai foglalkozásokat tartani. Az utóbbi időben pedig a MANK (Magyar Alkotóművészeti Közhasznú Nonprofit Kft.) projektjeibe kapcsolódtam be. Egy művészeti gyerekfoglalkoztató könyv megszerkesztésében is részt vehettem itt, amin nagy lelkesedéssel dolgoztam (Sipos Tünde – Tardy Anna: *Kalandozás Pemzlivel. Magyarország képekben és rímekben*. Szentendre, 2020, MANK – *A szerk.*).

– *Egy pillanatra visszakanyarodva a bicsadys évekre: jellemző, hogy németeket vásárol a magyar műgyűjtői réteg?*

– Jellemzőnek nem nevezném. Inkább a galéria vezetőinek jó érzékű preferenciái miatt tevődött erre a hangsúly. Egyébként ebben az időszakban volt a Múcsarnokban is egy lipcsei iskolás kiállítás (A Lipcse-jelenség, 2008. március 28. – május 18. – *A szerk.*), így akkoriban ez az irányzat népszerű is volt. De az, hogy egy magángalériában is megjelentek ilyen művek, az teljesen újszerűnek hatott. A magyar gyűjtőknek a homlokterében egy ideje a kelet-európai művészek vannak.

– *Milyen hatással volt az elmúlt két év a gyűjtőikre, lehet-e beszélni szélesedő gyűjtői rétegről?*

– Én azt tapasztalom, hogy nem szűkült, inkább változott. A gyűjtői attitűdök is időről időre változnak. Ha megnézzük a neves aukciósházak árveréseinek anyagát, annak tükrében is jól látszik, hogy a régiségek, és a klasszikus 19–20. századi műalkotások mellett egyre nagyobb hangsúly kerül a kortársakra. A műgyűjtők érdeklődési köre egyre inkább tolódik a jelenkor felé. A műkereskedelemben mindig megvoltak a kedvelt korszakok – szecesszió vagy art deco –, és megfigyelhető, hogy egyre közelebb kerülünk a mai művészethez. A kortárs művészetnek most jól látható növekvő tendenciája van, ez megfigyelhető a magángalériák profilján is. A szisztematikus kutatói munka és a műkereskedelmi jelenségek kéz a kézben járnak. Én legelőször ezt az említett Pécsi Műhely-kiállítás kapcsán tapasztaltam meg, de számos más példát is lehetne említeni. Ehhez a tárlathoz számos közgyűjteményből kölcsönöztünk – Nemzeti Galéria, Székesfehérvár, Pécs, Paks –, de meghatározó munkák érkeztek magángyűjteményekből, és nem csak hazai kollekciónak.

– *És mennyire jellemző, hogy az egészen fiatal generációt fedezzék fel a műgyűjtők? Mennyi idő a kanonizálódásuk?*

– Ez leginkább a kereskedelmi galériák érdeke: ha most jó szemmel észreveszik a fiatal tehetségeket, és már most elkezdene velük foglalkozni, akkor jó eséllyel idővel mindkét fél profitálni tud az együttműködésből. A műkereskedelmi árnak csak egy részét jelenti a művészár. Általában a sikerben nagy jelentősége van a galéristák tevékenységének is. Például külföldi vásárokon mutatja be a művészeket, katalógust készít, kiállításokban biztosítanak helyet. Az árnövekedéshez elengedhetetlen az ő munkájuk, és csak kevés kivételt látunk itthon ezen kívül.

– *Mennyire megy az önmarketing a művészeinknek?*

– Ebben nagy változás figyelhető meg. A legtöbb művész ma már jól tudja, hogy mennyire nagy szerepen van annak, hogyan mutatják meg magukat. Persze ez egy sokoldalú szervezőmunka az alkotás mellett. De ehhez már intézményi kereteken belül is nyújtanak segítséget, fontos példa erre a Budapest Art Mentor-képzés is. Olvasni egyre többet lehet erről például a *Művészlét – Kortárs kézikönyv képzőművészeknek* című kötetben (szerk. Bérczi Linda. Együtt a Művészetért Egyesület, 2019). De hasonló témáról szól Barabási Albert-László

kötete is, *A képlet. A siker egyetemes törvényei* (Libri Könyvkiadó Kft., 2018) című munkája is.

– „A kortárs műveket egyre kevesebben értik. A vizuális művészetek, a kép, festmény, kispasztika, a fotó kikerült az átlaglakásokból. Nincs az a fogyasztó kulturális középosztály, aki hazaviszi e műveket.” Ezzel a Fekete György idézettel indítja Reha György az írását. Mit gondolsz, vásárolnak az átlagemberek műalkotásokat? Kerülnek közelebbi kapcsolatba a kortársakkal?

– Meglátásom szerint a művészet soha nem az átlaghoz, és nagy tömegekhez szólt. A képzőművészetet történetileg áttekintve leginkább a reprezentáció eszköze, ami a legmagasabb társadalmi csoportokhoz köthető. Persze vannak olyan stílusok és irányzatok, amelyek a művészet demokratizálásának tekinthetők, például a pop art. A fenti idézet értelmezésem szerint a Képcsarnok Vállalat működésének időszakát emeli ki, mely korszakban gazdaságpolitikai szervezésnek köszönhetően a közalkalmazottak a fizetésük egy részét a Vállalaton keresztül műtárgyak vásárlására fordíthatták. Ebben az értelemben kerülhettek nagy számban műalkotások átlaglakásokba, de ezek egy részének művészi kvalitása megkérdőjelezhető. Persze lehetett jó műveket jó áron is vásárolni, de itt a termelés sokszor a minőség rovására ment. Ha pedig a 20. század elejének vagy még korábbi időszaknak a műgyűjtés-történeti jellemzőire tekintünk rá, akkor jól látjuk, hogy a polgári lakásokat, sőt inkább villákat és kúriákat rendezték be műtárgyakkal. Az átlaglakásokban legfeljebb egy-két örökségből származó mű kapott helyet. Továbbá ha csak a 20. századi történelem viszontagságaira gondolunk, akkor tudható, hogy nem ez volt a műtárgygyűjtemények

Fotó: Áfra János

virágkora, mert nem is lehetett az a vagyonok elvesztése, kollektivizálása, a lakó-körülmények mesterséges átformálása és még ezernyi ok miatt. Természetszerűen a mindenkori gazdasági helyzettel összefügg a műkereskedelem is. Ezek statisztikai elemzéseiről és a kapcsolódó jelenségekről is számos szakirodalomban lehet tájékozódni. Érdemes a *mutargy.com* kiadványait áttekinteni, vagy Martos Gábor olvasmányos kötetait forgatni a témában (*Műkereskedelem. Egy cápa ára*. Budapest, 2014, Typotex Kiadó).

– *És a te lakásodban, tulajdonodban van kortársaktól alkotás?*

– Van, de ez nyilván összefügg a munkámmal: van néhány, amelyeket emlékebe kaptam a művésztől, volt, hogy a férjem lepott meg egy képpel, melyre a tudtom nélkül licitált egy aukción, amit éppen vezettünk. Érdemes kiemelni, hogy ezek nem feltétlen drága dolgok. Sokféle árkategóriában lehet műtárgyakat választani.

– *Miben látod annak az okát, hogy nincs az átlaglakásban műtárgy, ha az ár nem gátolná a vásárlást? Esztétikai okai vannak?*

– A művészetben az esztétikai szép fogalma már meghaladott. A kortárs művészet esetén pedig nem az a kérdés, hogy tetszik-e vagy sem. Sokkal inkább az érzékekre, érzékszervekre ható, benyomást okozó élmény. Ahhoz, hogy a világot értelmezni, megismerni tudjuk, ahhoz nemcsak pozitív, kellemes benyomások kelljenek, ennek megfelelően a művészi alkotások is, amik reflektálnak a politikára, szociológiára, társadalmi jelenségekre, a környezetre, azoknak nem az a célja, hogy tetszenek, hanem hogy érzést váltsanak ki. És a legerősebb akkor – gondoljunk Marina Abramoviára –, amikor olyan érzést vált ki, amit más nem tud: akár undorodsz, akár meghökkensz, sokkolódsz. A kortárs művészet erről is szól. De ebben van szerepe a befogadónak is, mert ezek a művek úgy működnek, hogy a nézőnek is akarnia kell tőlük valamit.

– *Vigyek olyan alkotást azt otthonomba, amin gondolkodni kell?*

– A tévét kapcsolom be vagy inkább előveszek egy könyvet? Minőségbeli különbség van a kettő között.

– *Fogynak az olvasók, fogynak a művészetet befogadók is?*

– Nekem az a benyomásom, hogy nem fogynak az olvasók sem, csak áttevéődik az olvasás az online térbe. A könyvnek mindig van értéke, inkább az a kérdés, hogy mit olvasnak. Az tény, hogy a virtuális világban kevesebb türelme van az embernek az olvasásra, gyorsan és sokat akarunk. A kortárs alkotások közt nagyon sok van, ami visz magával, és hordozza ezt a dinamikát, reflektál az újabb befogadói szokásokra.

– *Mi a felelőssége a kiállítótereknek abban, ha érdektelen a befogadói oldal? Kell valami pluszt nyújtaniuk?*

– Mindenképp kell. A kísérőrendezvényeknek szerintem nagyon fontos szerepe van, mert más-más művészeti ágak, kapcsolódási pontok rajzolódnak ki, így másokat is megszólít. A másik, ami szerintem fontos, hogy én úgy szeretek kiállítást rendezni (ha tehetem), hogy több érzékszervre hasson az élmény: nézzünk, halljunk dolgokat, és lehessen megfogni is azokat. Fontosak a kísérőszövegek, tárlatvezetések, amelyek mankót tudnak adni a megértéshez. Vagy az,

ha a művész maga beszél. De ki más értené jobban a kortárs művészetet, mint mi, magunk, akik ugyanabban a korban élünk, ugyanaz a kulturális háttérünk, mint az adott alkotóé. A kortárs művészet releváns. És nem nehezen érthető, csak nem vagyunk ehhez a fajta komplex vizuális világhoz szokva. De ha a hibát keressük a képletben, akkor az az oktatási rendszer, melyben a vizuális oktatás nem vagy alig kap helyet. Pedig sosem találkozott még az ember ekkora mennyiségben képekkel nap mint nap.

– *Itt kell visszakanyarodnunk a Pemizlire. Mindenképpen szerettem volna, ha szóba kerül az edukáció fontossága és a művészettörténész, galérista felelőssége.*

– A gyerekekben megvan az a nyitottság, ami a felnőttekben már lezárul. Nagyon izgalmas kisgyerekekkel kortárs kiállításra menni – azok számára is, akik egyébként nem járnak, mert a gyerek biztos bele fog kérdezni valamibe, ami közelebb fog vinni az adott műtárgyhoz, hogy válaszolni tudja a kérdésére, vagy rámutat olyan részletre, amit észre sem vennél. A gyerekek szenzorai nagyon jól működnek, velük érdemes belekóstolni ebbe a világba. A múzeumokban is szerencsére megdőlt már, hogy olyannak kell lenniük, mint egy templom: csendben kell lenni, távolságot kell tartani, így a gyerekek számára is élmény lesz a múzeumlátogatás. A kortárs műtárgyak közt ráadásul sok az olyan alkotás, aminek a „működéséhez”, mozgásba hozásához kell a néző is – pl. a kinetikus tárgyak esetén –, így jobban adott a közvetlenség.

– *Említetted, hogy korábban magángalériában dolgoztál, később pedig állami fenntartású intézményekkel volt kapcsolatod. Hogy látod az állami szerepvállalás fontosságát, melyik keretrendszerben adottabbak a lehetőségek a hatékony munkához?*

– A magángalériák világban is megvannak a magán és szubjektív érdekek. Az ideális az lenne, ha az állam demokratikus módon támogatná a művészeket. Művészet és megélhetés témájában volt egyébként egy jó cikksorozat az artportalon (Miből él ma egy kortárs képzőművész? I. <https://artportal.hu/magazin/mibol-el-ma-egy-kortars-kepzo-muvesz/> Az oldalon elérhetőek a további cikkek is a témában – *A szerk.*). Ezekben sok személyes tapasztalat és sokféle vélemény olvasható.

– *Milyen kiállítást érdemes megnézni?*

– A Ludwig Múzeum kiállításait mindig érdemes látogatni, jelenleg a Metafizikus áthatolás egy zebrán. Kortárs körkép vadászatról, természetéről. Kurátor: Fabényi Julia, 2021. szeptember 24. – november 21.). A Pannonhalmi Főapátságban a Láthatatlan spektrumok kiállítás (Kurátor: Frazon Zsófia, Gadó Flóra, 2021. március 21. – november 11.) nagyon jó példa arra, hogy tudnak összefonódni a múlt értékei a kortárs művészettel. A Néprajzi Múzeum kutatócsoportja foglalkozott a főapátság gyűjteményével, és erre kapcsolódtak rá nagyon jó fiatal kortárs művészek, és alkottak egyedit.

– *Egyébként számodra mi volt a legfontosabb feladat, ami meghatározó élmény volt a karriered során?*

– Mindig az aktuális. De az, amikor önállóan vezethettem aukciót, az nagyon meghatározó volt. Idén pedig, hogy Keserü Ilonának rendezhettem grafikai

kiállítást Szentendrén (Jelmeztervek, szitanyomatok, rajzok Szentendréről és a 20. századból. ÚjMűhely Galéria, 2021. május 27. – július 3.).

– *Mi inspirál? Mivel foglalkozol jelenleg?*

– Az, hogy élvezem, hogy koncepciókat találhatok ki, és jó csapatmunkában valósíthatom meg őket. Mindig kíváncsisággal és nyitottsággal fordulok a kapott feladataim felé is, melyek gyakran intellektuális kihívást is jelentenek. Legutóbb Gergye Krisztián kiállításának szervezésével foglalkoztam. Az Art Marketen a MANK Derkovits-ösztöndíjasokat bemutató standját szervezem. Novemberben pedig egy nagyszabású kiállítással készülünk, ami a növények erejével foglalkozik, igazán élő kiállítás lesz a MANK Galériában.

– *Miben látod a művészettörténész feladatát?*

– Szerintem a művészettörténész feladata főként a kutatás, megőrzés, ami táptalajt ad más dolgokhoz. Amit én csinállok inkább kurátori munka.

– *És kurátorként?*

– Az a feladatom, hogy minél inkább lebontsam a művészet befogadása köré kiépült gátakat, merjek minél közvetlenebbül beszélni, merjem kibontani a történeteket, mert azáltal válik minden élővé. A művész és a műalkotások történetén keresztül mindig mindenkihez kapcsolódik egy saját történet is, egy saját emlék, saját megközelítés. Ezért érdekel a művészet és a pszichológia kapcsolata is, próbálok úgy olvasni, hogy egy művészeti kötet után olvassak pszichológiával foglalkozót is, illetve irodalmi.

– *Mi volt az utolsó szépirodalmi olvasmányod?*

– Závada Péter új verseskötetét olvastam utoljára.

Isó M. Emese

ISÓ M. EMESE (1989) művészettörténész, középkorász. A késő középkori és kora újkorai művészet kutatója, a CentrArt tudományos titkára, a *Hitel* képszerkesztője.